

Meslek Seçiminde Aileye, Okula, Bireye ve Topluma Düşen Görevler

Doç. Dr. Norma RAZON(*)

BİREYİN YAŞAMINDA MESLEK SEÇİMİNİN ÖNEMİ :

Bilindiği gibi, insan, bebeklik, çocukluk, ergenlik gibi aşamalardan geçerek gelişir. Bu gelişimi sırasında da farklı öğretim basamaklarından geçer : Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim vs. gibi. Zorunlu öğrenim dönemini tamamladıktan sonra birey, ya okumaya devam eder, klâsik bir öğrenim mi, mesleğe hazırlayıcı bir öğrenim mi yapacağına karar verir; ya da öğrenim yaşamına son verir, iş hayatına atılır. İster ilkokulu bitirdiğinde, ister daha sonraki öğrenim basamaklarından birinden ayrıldığında, birey, yaşamının belli bir döneminde, iş veya meslek seçme sorunu ile karşı karşıya gelir. Bu sorunun çözümünde de pekçok güçlükle karşılaşır.

Meslek seçimi, bireyin yaşamında çok önemli bir olaydır. Meslek : «Bir kimsenin hayatını kazanmak, geçimini sağlamak için yaptığı iş» olarak tanımlanıyorsa da, sadece para kazanma, geçim sağlama yolu değildir. Çünkü meslek seçerken insan, kendine belli bir yaşam şekli, belli bir çalışma ortamı seçmiş olur, seçtiği bu yolda da başarısı ile kendini kanıtlamağa çalışır. Birey, yetenek, ilgi ve istekleri doğrultusunda meslek seçtiği oranda başarılı ve mutlu olur, ülke ekonomisine verimli olarak katkıda bulunur. Meslek seçiminin gelişigüzel yapıldığı hallerde ise, birey, düş kırıklığına uğrar ve mutsuz olur. O nedenle, bireyin tüm yaşamını ve mutluluğunu etkileyen iş veya mesleğin seçimi, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bu konunun çözümünde de birey, tüm özelliklerini ve seçeceği mesleğin tüm niteliklerini göz önünde tutmalıdır.

Ülkemizde, gençlerin çok küçük bir oranı, yetenek, beceri, ilgi ve isteklerine uygun meslek seçebilmektedir. Araştırma bulgularına göre gençlerimizin meslek seçimini etkileyen faktörler şu şekilde sıralanmaktadır : Raslantılar, ailenin ekonomik koşulları, aile baskısı, geçici hevesler, toplumsal saygınlığı olan mesleklere rağbet. kısa zamanda para kazanma ve mevki sahibi olma arzusu, çevresel koşullar... Ayrıca bireyin kendini ve meslekleri tanımaması şeklindeki bilgisizliği, girdiği öğretim kurumu ile yetenek ve ilgileri arasındaki

(*) İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü.

tutarsızlık, belli alanlarda iş bulma güçlüğü, ekonomik zorunluluklar arzu ettiği mesleği seçmesini engellemektedir.

Bireyin yanlış meslek seçmesini önlemek, özelliklerine uygun mesleğe girmesini sağlamak için, kendini ve meslekleri tanımasına olanak veren fırsatları yaratmak gerekir. Bu fırsatları yaratmak, ailenin veya gencin kendi başına yapamayacağı işlerdir. Burada gencin ve ailenin yanı sıra okula da, topluma da birçok görevler düşmektedir.

BİREYİN MESLEĞE YÖNLENDİRİLMESİNDE AİLEYE DÜŞEN GÖREVLER :

Yetişkinlerin çoğu gence geleceği hakkında öğüt verme, iş veya meslek önerme konusunda kendini söz sahibi zanneder. Oysa gencin yetenek ve ilgilerini tam olarak tanımadan, ülkedeki çeşitli meslek dallarını, bunların özelliklerini ve koşullarını bilmeden, kimse, gence meslek seçimi konusunda gerçek anlamda yardımcı olmaz.

Her anne - baba, meslek seçimi sırasında çocuğuna nasıl yardım etmesi gerektiğini düşünür. Ancak anne - babalar, ya çocuklarını zannettikleri kadar iyi tanımadıklarından, ya meslekleri yeterince bilmediklerinden, ya da her iki alanda yeterli bilgiye sahip olmadıklarından, mesleğe yönlendirme konusunda, çocuklarına yeterince yardım edemediklerinden yakınır. Bu yakınmaya yol açan nedenlerden biri de, çocuklarının içinde bulunduğu gelişim aşamasıdır. 11 - 13 yaşlarında başlayan, 18 - 20 yaşlarına kadar uzanan ve «ergenlik dönemi» olarak adlandırılan bu gelişim aşamasında birey, yaşadığı bedensel, fizyolojik ve psikolojik değişimlerin etkisi altındadır. Özellikle **erinlik** (puberté - büyü) döneminde geçirdiği büyüme ve gelişme krizleri, tüm yaşamını etkiler. Dünyayı değiştirme, yenilik yaratma, macera yaşama arzuları onda bir kararsızlık, bir bocalama yaratır. Bu kararsızlık ve bocalama, meslek seçimi söz konusu olduğunda da kendini gösterir. Bir gün doktor olmak isteyen genç, ertesi gün artist, bir başka gün de pilot olmak istediğini söyler. Aile, gencin kararsızlığının kısmen içinde bulunduğu zorlu dönem olan ergenlikten kaynaklandığını, kısmen de geleceğe yönelik edişesinden geldiğini bilmeli, onu anlayışla ele almalıdır.

Ailenin çocuğunu anlayışla ele alabilmesi, herşeyden önce onu iyi tanımasına bağlıdır. Aile çocuğunu doğduğu andan itibaren adım adım izlemeli, küçük yaştan itibaren zevk aldığı, ilgi duyduğu ve başardığı faaliyetleri belirlemelidir. Çocuğun başarılı olduğu faaliyetleri belirlemek kadar, başarısız olduğu alanları da keşfetmek önemlidir. Bunun için de aile çocuğun hoşlanmadan, zorlanarak yaptığı etkinlikleri de saptamalıdır. Ailenin çocuğunu tanıması, güç olduğu

kadar önemlidir, ancak yeterli değildir. Aile, çocuğun kendini tanımasına da yardımcı olmalıdır. Şöyle ki, çocuğunu yetenekli olduğu ve başaramadığı etkinliklerden haberdar etmeli, çocuk da hangi alanlarda üstün, hangilerinde yetersiz olduğunu bilmeli, meslek seçimini yaparken nerede başarılı, nerede başarısız olacağını önceden kestirebilmelidir.

Meslek seçme aşamasına gelmeden önceki gelişim basamaklarında, aile çocuğun bütün sorunlarına eğilmeli, bunları çözebilmesi için ona yol göstermeli, destek olmalı, sağlıklı aile - çocuk ilişkilerinin kurulmasına özen göstermelidir. Eğer sağlıklı ilişkiler kurulmamışsa, çocuk problemlerini ailesine açmadan halletmeye çalışacak, meslek seçme sorunu ile karşılaştığında da, bunu kendi başına çözümlenmeye gayret edecek, kendisini anlamadığını zannettiği ailesinden uzaklaşacaktır.

Çocuğun meslek seçiminde rehberlik edebilmek için aile, çocuğunun yapabileceğine inandığı işler hakkında bilgi toplamalı, bu bilgileri de çocuğuna aktarmalı; genç de, kendisine uygun olduğunu düşündüğü meslekler hakkında ailesi ile tartışabilmelidir. Şüphesiz bu tür bir tartışmanın yapılabilmesi ve bundan olumlu bir sonuca ulaşılabilmesi, ailenin sosyo - kültürel düzeyine ve aile - çocuk ilişkilerine bağlıdır.

Meslek seçme arifesinde olan genç, belli bir karar vermişse, o alanda yetenekli ve istekli ise, aile, olanakları elverdiği oranda onu desteklemeli, arzu ettiği dalda meslek sahibi olmasını kolaylaştırmalıdır. Ayrıca ona, yetenek ve ilgilerini geliştirme fırsatı yaratmalıdır. Gencin kararı, ailenin istek ve geleneklerine ters düşse de, aile, gencin başarılı olabileceği bir alanda çalışmasını engellememelidir. Eğer genç kararsız ise, —ki gençlerin çoğu bu durumdadır— veya geleceği hakkında endişeli ise, aile öncelikle ona güven vermeli ve onu ileriye yönelik planlar yapma konusunda uyarmalı, hak ve sorumluluklarını kendisine hatırlatmalıdır.

Aile, çocuğunu belli bir mesleğe yönlendirirken bazı hatalı davranışlardan da kaçınmalıdır. Herşeyden önce aile kendi yaşamında gerçekleştiremediğini çocuğundan beklememeli, baba mesleğini sürdürmesi için ona baskı yapmamalı, yetenekli ve istekli olmadığı bir iş alanına zorla yönlendirmemelidir. Kendi okuyamadığı için çocuğunu okumaya zorlamak, okumak isteyen çocuğu engellemek, sınıf atlayabilmek için çocuğu, kısa zamanda para ve mevki sağlayan bir işe sokmak, sorumluluktan kaçmak için genci tamamen başıboş bırakmak, ailelerin çok sık yaptıkları hatalardandır.

Aileye düşen görevleri özetlersek, diyebiliriz ki, her konuda olduğu gibi, meslek seçimi sırasında da, aile, çocuğuna yardım etme-

ye hazır olduğunu ona hissettirmelidir. Bunun için de aile, çocuğun öğretmenleri ve okul idarecileri ile işbirliği yapmalıdır.

BİREYİN MESLEĞE YÖNELTİLMESİNDE OKULA DÜŞEN GÖREVLER :

Öğrenciyi tanımak ve kendini tanınmasına yardımcı olmak, ona meslekleri tanıtmak, okulun görevlerindedir. Okul bu görevini, öğrenci lise son sınıfa geldiğinde yerine getiriyorsa, çok geç kalmış olur. Bu tür çalışmalara, orta okul hatta ilkokul döneminde başlanmalıdır. Gerek ilk, gerekse orta öğretim yıllarında, öğrencilere iş ve meslek alanları gezdirilmeli, farklı meslek sahipleri tanıtılmalı, bu arada yetenek veya ilgi duydukları alanlarda çalışma fırsatı yaratılmalıdır. İlgi ve yeteneklerini geliştirmeleri için aktif eğitsel kol çalışmaları yaptırılmalı, atölye ve laboratuvar etkinlikleri sağlanmalıdır.

Okula düşen bu görevleri, zaten yüklü olan öğretmen ve idarecilerin yapması olanaksızdır. Bu nedenle sayısı giderek artan rehberlik servislerimizin, bütün okullarda açılması sağlanmalı, burada çalışan uzman sayısı arttırılmalı ve öğrencileri tanıma ve yönlendirmede, bu uzmanlardan yararlanmalıdır.

İdeal olan her okulun kendi bünyesinde bir rehberlik servisi açması, bu serviste de mesleğe yöneltme konusunda uzman olan rehberlere görev vermesidir. Ancak ülkemiz koşullarında, her okul kendi bünyesinde bu tür bir servis kuramayacağına göre, en uygun yol: mevcut «Rehberlik ve Araştırma Merkezleri»nde bu servislere yer vererek veya okullardan birinin içinde bu servisi açarak, bölgedeki tüm okullarda okuyan öğrencilerin bu hizmetten yararlanmasını sağlamaktır.

Mesleki Rehberlik veya Mesleğe Yöneltme Ekibinin Görevleri Nelerdir?

Mesleğe yöneltme hizmeti, hem bireyleri, hem de meslekleri tanımayı gerektirdiğinden bir ekip işidir. Bu ekipte görev alacak uzmanların çocuk ve ergenlik psikolojisi, öğretim sorunları, meslekler dünyası, ülke ekonomisi gibi pek çok alanda bilgi sahibi olması şarttır.

Mesleğe yöneltme ekibinin yapması gereken çalışmalar şöyle özetlenebilir :

1. Bireyi tanımak :

Genci tanımak, eğilim, ilgi, arzu ve ideallerini belirlemek, beceri ve yeteneklerini saptamak, okul ve arkadaş çevresindeki yerini araştırmak, eğitim ve başarı durumunu izlemektir. Bunun için de tüm psikoloji ve rehberlik tekniklerinden yararlanmak, gencin ailesi ile işbirliği yapmak, gencin öğretmenleri ve idarecileri ile ilişki kurmak gereklidir.

2. Gencin kendini tanımasına yardım etmek :

Gencin sağlık durumunu belirlemek, hangi alanlarda güçlü, hangilerinde zayıf olduğunu bilmek, karakter ve kişilik özelliklerini ortaya çıkarmak ve bunlardan genci haberdar etmek uzmanın görevidir. Uzman gençle yaptığı sohbetler sırasında, onu, yetenekleri ve ilgileri konusunda bilinçlendirmeli, bunları geliştirme yollarını kendisine göstermelidir.

3. Meslekleri ve iş alanlarını tanımak ve tanıtmak :

Uzman, gence uygun olabilecek meslekleri belirlemenin yanı sıra, ülkedeki mesleklerin geçerliliği ve saygınlığı hakkında araştırma yapmalı, ülke ihtiyaçlarını ve hangi alanlarda eleman açığı olduğunu bilmelidir. Uzman, her mesleğin çalışma koşulları, sağladığı olanaklar, gerektirdiği öğrenim düzeyi hakkında gence ve aileye bilgi verebilmelidir. Ayrıca gencin bu konuda yazılmış kitaplardan yararlanmasını sağlamalı, meslek sahipleri ile gençleri görüştürmeli, atölye ve fabrikalara geziler düzenleyerek gençlere çeşitli iş alanlarını tanıtmalıdır.

4. Birey - meslek uygunluğunu belirlemek :

Gençleri ve meslekleri tanıyan uzman ekibinin en güç işi de hangi mesleklerin, hangi gençlere uygun olabileceğini kestirebilme-ktir. Burada uzmanın yapacağı iş, gencin yerine karar vermek değil, ona bir seçenek listesi hazırlayarak, tercihinde yol göstermektir.

5. Okul veya mesleğe yöneltilen bireyleri izlemek :

Mesleğe atılan gencin izlenmesi de, bu ekibin görevidir. Gencin başarı durumu ve mutluluğu araştırılmalı, uygun seçim yapılmadığı hallerde, gence yeni iş olanakları aranmalıdır.

Mesleki Rehberlik Servislerinde Görev Alması Gereken Uzmanlar Kimlerdir?

— Gelişim psikolojisinden, çocukluk ve gençlik sorunlarından anlıyan; bireyin yetenek, beceri, ilgi, bilgi ve eğilimlerini değerlendirebilen, elindeki verilere dayanarak bireye en uygun olabilecek iş alanlarını belirleyen eğitim uzmanı, danışman veya psikolog,

— Bireyi tanımada, sağlık durumunu ve gelişim sürecini izlemede doktor, ruhsal sorunlarını çözümlenmede yol gösterecek olan ruh hekimi,

— Bireyin ev ve aile koşullarını araştırarak olan sosyal hizmet uzmanı veya sosyal asistan,

— Bireyin okul durumu hakkında gerekli bilgiyi verebilen okul idarecileri ve öğretmenler,

— Ülkedeki tüm meslekleri tanıyan, bunların her birinin gerektirdiği nitelikleri, çalışma koşullarını, sağladığı olanakları, ülke çapındaki geçerliliğini bilen ve ülkedeki eleman açığını istatistiksel çalışmalarla belirleyecek olan uzmanlardır.

Bir ekip çalışması gerçekleştirerek, bireyin tüm özelliklerini içeren bir dosya hazırlayacak olan bu uzmanlar, topladıkları verilere dayanarak bireyi ve ailesini uyaracaklar, böylece bireyin sağlıklı bir meslek seçimi yapmasını mümkün kılacaklardır.

İngiltere ve Fransa'da yapılan çalışmalar, bu servislerin hizmetlerinden yararlanarak, meslek seçmiş olanların başarı oranının %90'ın üstünde olduğunu, körü körüne veya sadece isteklerini göz önünde tutarak seçim yapmış olanlarınkinin %40'a ulaşmadığını göstermektedir.

Mesleki Rehberlik Servisinde Yapılan Çalışmalar Nelerdir?

Uzman ekibinin her genç için hazırlayacağı dosyada yer alması gereken bazı veriler vardır. Bu veriler :

- 1) Sağlık fişi
- 2) Okul fişi
- 3) Psikolojik özellikler fişi
- 4) Çocukla görüşme fişi
- 5) Aile ile görüşme fişi

şeklinde gruplandırılmalıdır.

Bu fişlerde yer alması gereken veriler de şöyle özetlenebilir :

a) Bireyin sağlık durumu (öz geçmişi ve hali hazırdaki sağlık durumu ile ilgili bilgiler)

b) Antropometrik ölçüler : Bireyin boyu ve kilosu, bedensel gelişimi, solunum ve kan dolaşımı, kas fonksiyonları ve değişik alanlardaki tepki süreleri hakkında sayısal veriler, duyumlarının muayenesinden elde edilen sonuçlar.

c) Hareki yetenekleri hakkındaki veriler : El becerisi, parmak becerisi veya belli bir alanda yetenekli olup olmadığını gösteren kayıtlar.

d) Zihinsel yeteneklerini belirleyen bilgiler : Genel zekâ düzeyi ile zekâ türüne ait verilerin yanı sıra dikkat, muhakeme, bellek, kavrama süresi vs. gibi yeteneklerin ölçülmesinde kullanılan test sonuçları ve uzmanın gözlem verileri.

e) Psiko - sosyal yetenekleri hakkındaki veriler : Bireyin kişilik, karakter, mizaç ve ilgilerini ortaya koyan test sonuçları, ailesi ve arkadaş çevresi içindeki yerini ve uyumunu gösteren, bilgi toplama teknikleri yoluyla sağlanan veriler.

f) Bireyin içinde yaşadığı ekonomik, sosyal ve kültürel koşullara ait ipuçları. Bireyin aile ortamı içindeki yerini, aile ilişkilerini açıklayan veriler.

g) Bireyin okuldaki başarı grafiğini gösteren kayıtlar. Okulda en çok sevdiği derslerle, en başarısız olduğu konulara ait öğretmen gözlemleri.

h) Bireyin okul dışındaki boş zamanlarını nasıl değerlendirdiğine ait ipuçları, hoşlanarak ve ilgi duyduğu faaliyetlerin kaydı.

Bütün bu bilgiler, bireyin dosyasında yer aldığı takdirde ancak, uzmanlar bu bilgilerin sentezini yaparak, bireyi tanıma ve onu doğru mesleğe yönlendirme fırsatına sahip olabilirler.

Bu Görevleri Yerine Getirirken Uzmanların Başvuracakları Teknikler ve Yöntemler Nelerdir?

Burada ölçme ve değerlendirme teknikleri, uzmanların en değerli araçlarıdır. Uzmanlar bireyi tanımada; gözlem, görüşme, problem tarama listeleri, aileyi tanımada : gözlem ve görüşme gibi bilgi toplama tekniklerinden yararlanmalıdırlar. Ayrıca bireyin özelliklerini belirlemek için zekâ, yetenek, ilgi, kişilik ve bilgi - başarı testleri gibi tüm ölçüm araçlarına başvurmalıdırlar. Uzmanın ihtiyaç duyduğu teknik ve yöntemleri uygulayabilmesi için, bunların her birini çok iyi bilmesi ve bu konuda tecrübeli olması şarttır.

Bu uzmanlardan beklenen, bireyi tanımanın yanı sıra, onu başarılı ve mutlu olabileceği bir mesleğe yönlendirmek olduğuna göre, bu uzmanların tüm psikometrik araçlardan yararlanmasını sağlayabilmek için psikoteknik laboratuvarların da kurulması gereklidir. Bu laboratuvarlarda, klasik incelemelerin yanında, yetenek testleri, us talık testleri, motor gelişimi ölçen testler (el çabukluğunu, kas koordinasyonunu, becerileri ölçenler), farklı duyum muayenelerini ve tepki sürelerini ölçmeye yarayan testler, duyu organlarının duyarlılığını ortaya çıkaran ölçüm araçları kullanılabilir. Bireyin tüm özellikleri hakkında ayrıntılı veriler elde edilebilmelidir. Günümüzde mesleğe yöneltme çalışmalarının bilimsel bir şekilde yapıldığı sanayileşmiş ülkelerde, psikoteknik yöntemler bir hayli gelişmiş ve kullanımı iyice yaygınlaşmıştır.

Mesleki Rehberlik Servisi veya Uzmanı Bulunmayan Okullarda, Gençlerin Meslek Seçimi Konusunda Neler Yapılabilir?

Bizde bu çalışmaların tümünün aynı anda başlaması ve ülke çapında yaygınlaştırılması mümkün olmadığına göre, tüm okullarımızda da rehberlik servisi ve uzmanı bulunmadığına göre, genci tanıma ve meslekleri tanıma konusunda, ders programlarımızda yer alan rehberlik saatlerinden yararlanılabilir.

Bu saatlerde öğrencilere ilgi, yetenek ve beceri testleri uygulanarak, kendi özelliklerini tanımaları sağlanabilir. Yine bu derslerde meslekleri tanıtmaya yönelik çalışmalara ve meslek seçiminin önemini açıklayıcı konuşmalara yer verilebilir.

Özellikle ilk, orta ve lise son sınıflarında öğrencilere bir sonraki öğretim basamağı, bu öğretimin hangi okullarda gerçekleştirilebileceği, bu basamaktan mezun olanların hangi alanlarda çalışabile-

lekleri anlatılabilir. Çevredeki meslekleri tanıma konusunda öğrencilere görev verilebilir, hazırlanan ödevler sınıflarda okunarak, gençlerin meslekler hakkında fikir sahibi olmaları sağlanabilir. Yine belli iş ve meslek sahipleri bu saatlerde okula davet edilerek, mesleklerini tanıtmaları istenebilir. Aynı saatlerde iş yerlerine geziler yapılarak, çeşitli meslek uygulamaları hakkında gençlere gözlem yapma şansı verilebilir.

Unutmamak gerekir ki, çağımızda okul ve öğretmenin görevi öğrencilere sadece bilgi kazandırmak değil, onları hayata ve toplum ihtiyaçlarını karşılamaya hazırlamaktır. Bunun için de oldukça ağır olan ders programlarını hafifleterek, teorik derslerin yanı sıra, çocuk ve genci hayata hazırlayacak pratik bilgilere de yer verilmelidir. Son günlerde tarih ve coğrafya derslerinde okutulan konuların Milli Eğitim Bakanlığı'nca yeniden gözden geçirilmesi, bazı konuların programdan çıkarılması, ülkemizi ilgilendiren konulara ağırlık verilmesi bu alanda yapılan önemli çalışmaların örnekleridir.

Ders programlarının hafiflemesi ile, pratik çalışmalara ayrılan süre uzamış olacaktır. Böylece ilkokul çağından itibaren çocuklarımızın çevrelerinde yaygın olan meslekleri ve işleri tanımaları mümkün olacaktır.

Meslekleri tanıma konusunda ilkokul döneminde yapılabilecek çalışmalar : Resim, film ve oyunlarla çocuklara meslekleri tanıtmak, fabrika ve atölye gezileri, belli alanlardaki yetenek ve ilgilerini gösterebilecekleri eğitsel çalışmalar, grup etkinlikleri.

Ortaöğretim basamağında yapılabilecek çalışmalar : Ergenin meslekleri tanıması için geziler, paneller, konferanslar düzenlemek, bu arada ergenin kendini tanımasına yardım ederek, ilerde seçmeyi düşündüğü mesleğe hazırlanmasını sağlamak, yetenek ve ilgilerini geliştirme fırsatı yaratmak, boş zamanlarını değerlendirmesinde yönelebileceği faaliyetleri yaratmak.

Yükseköğretim aşamasında da gencin istek duyduğu ve yetenekli olduğu öğrenim dalını seçip seçmediğini kontrol etmek, yanlış seçim yapıldığı hallerde — öğrenimin sonuna gelmeden — hatayı düzeltme yollarını aramak, öğretim kurumunda verilen teorik bilgileri uygulama olanakları hazırlamak, yapılması gereken çalışmalar dandır.

MESLEK SEÇİMİNDE BİREYİN KENDİSİNE DÜŞEN GÖREVLER NELERDİR?

- I. Kendini tanımak
- II. Meslekleri tanımak
- III. Kendi özellikleri ile meslekler arasında uygunluk aramak

I. Bireyin kendini tanınması :

Bireyin eğilim, ilgi, yetenek ve becerilerini bilmesi; arzu ve ideallerini belirlemesi; aile, okul ve arkadaş çevresinde yerini değerlendirmesidir. Kendini tanınması için birey, ailesinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden yardım isteyebilir, onlarla konuşarak kendi özellikleri hakkında bir değerlendirme yapabilir.

II. Bireyin meslekleri tanınması :

Mesleklerin herbirini ayrı ayrı tanınması mümkün olamayacağından, hoşlandığını, ilgi duyduğunu zannettiği, yetenekli olduğuna inandığı meslekler hakkında birey kendi olanaklarına dayanarak, bilgi toplamalı, meslekleri tanıtan kitaplardan yararlanmalı, iş sahipleri ile görüşmelidir.

III. Bireyin kendine uygun olan meslekleri belirlemesi :

Birey belli bir karara varmadan önce, seçmeyi düşündüğü mesleğin nitelikleri ile kendi özellikleri arasında uygunluk olup olmadığını araştırmalıdır. Gelişigüzel yapılmış seçimlerin başarısızlık ve mutsuzlukla son bulduğunu düşünerek, seçmeyi düşündüğü mesleğin sağlayacağı kazancın, çalışma koşullarının, bu meslekte başarıya ulaşma şansının, onun istekleri doğrultusunda olup olmadığını incelemelidir. Yetenekli olmadığı, ilgi duymadığı bir mesleği sırf toplumsal saygınlığı olduğu veya büyük kazanç sağladığı için seçmekten kaçınmalı, iş bulma şansı az olan, ülke çapında geçerli olmayan bir işe kendini hazırlamak gibi bir hataya düşmemek için ani kararlar vermemelidir.

Uysal'ın 1976'da lise son sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği bir araştırmada, öğrencilerin büyük çoğunluğunun tıp ve teknik dallarında öğrenim görmeyi tercih ettiklerini oysa, sadece küçük bir oranın bu alanlarda faaliyet gösterdiğini saptamıştır. Uysal'ın araştırma bulguları; öğrencilerin kendi özelliklerinden haberdar olmadıkları gibi, meslekleri de tanımadıklarını gözler önüne sermektedir.

Kaya'nın 1981'de yayınlanan bir eserinde, ortaokulun ilk sınıflarında, sınıfta kalma oranının %35, lisenin ilk sınıflarında da %34 olduğu görülmektedir. Bu yüzdeler de bize, öğrencilerin hatalı oku seçtiklerini, hatalı seçimin başarısızlıkla sonuçlandığını, öğrencilerin de okul ve meslek seçiminde yardıma muhtaç olduğunu düşündürmektedir.

BİREYLERİN İSABETLİ BİRER MESLEK SEÇMESİNDE TOPLUMA DÜŞEN GÖREVLER NELERDİR?

Bireyleri ve meslekleri tanımak, birey - meslek uygunluğunu araştırmak konusunda aile, okul ve genç, kendilerine düşen görevleri yerine getirirlerse, bu iş kısmen çözümlenmiş olur. Ancak gerekli olan, «**Mesleğe Yönelme**» veya «**Mesleki Rehberlik**» hizmetleri olarak adlandırılan bu çalışmaların ülke çapında yaygınlaştırılması,

bu çalışmalara toplumca önem verilmesidir.

Bu alanda ideal çalışmayı gerçekleştirmek için aile, okul, genç, rehberlik uzmanları, Millî Eğitim Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığı, Üniversiteler, İstatistik Enstitüsü, İş ve İşçi Bulma Kurumu, TV ve Basın işbirliği halinde olmalıdır. Bir yandan gençler tüm özellikleri ile tanınırken, onlara bütün meslekler ve iş alanları tanıtılırken, öte yandan ülkedeki eleman ihtiyacı saptanmalıdır. Ayrıca ihtiyaç duyulan alanlarda, daha kısa süreli bir eğitimle uzman yetiştiren mesleki ve teknik okulların sayısı arttırılmalı, bunların olanakları genişletilmeli, buradan mezun olanların aranır birer uzman olarak yetiştirmeleri ve kolayca iş bulmaları sağlanmalıdır.

Bir ulusun ekonomik ve sosyal açıdan kalkınması, bireylerinin kendi özelliklerine ve toplum ihtiyaçlarına uygun alanlarda çalışmalarını ile mümkündür. Hem ülkenin kalkınmasında, hem de toplumu oluşturan bireylerin mutlu olmasında «Mesleğe Yöneltilme» ve «Mesleki Rehberlik» hizmetlerinin payı büyüktür.

Mesleğe yöneltilme çalışmalarının gerçekleşmesi, yanlış meslek seçmekten kaynaklanan mutsuzluk ve başarısızlıkları da, meslek alanındaki tatsızlıklardan doğan uyum bozuklukları ile ruhsal bunalımları da azaltabilir. Bu sorunların azalması, tüm bireylerin isabetli bir meslek seçimi yapması, yetenekli olanın yerinde istihdam edilmesi, kısmen de olsa iş kazalarını giderecektir. Ayrıca öğrencilerin erken yaştan itibaren bilinçli bir şekilde okula ve mesleğe yönlendirilmeleri, ortaöğretimde %35 dolaylarında olan başarısızlık oranını düşürecektir. Bu şekilde de işi başında verimli olabilecek, geleceğe güvenle bakan bir gençlik yetiştirmemiz mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

- CLAPAREDE, E., «Comment Diagnostiquer Les Aptitudes Chez Les Ecoliers» Ed. Flammarion, Paris, 1924.
- HUMPHREYS, A.J., (Çev : R. Öncül) «Meslek Seçiminde Gençlere Nasıl Yardım Edebiliriz?» MEB, Ankara, 1965.
- KAYA, Y.K., «İnsan Yetiştirme Düzenimiz» Erk Basımevi, Ankara, 1981, (3. baskı)
- KUZGUN, Y., «Üniversite Adaylarına Meslekleri Tanıtma Rehberi», Tekişik Matbaası, Ankara, 1980.
- ÖZOĞLU, C., UYSAL, Ş., TÜRKCAN, E., «Meslekler Rehberi» TÜBİTAK Bilim Adamı Yetiştirme Grubu Yayınları, Sayı : 6, Ankara, 1971.
- PALMADE, G., «La Psychotechnique» P.U.F. Paris, 1968.
- RAZON, N., «Meslek Seçiminde Gençlere Nasıl Yardım Edebiliriz?» Aile ve Çocuk Dergisi II, Grafik Sanatlar Matbaası, İstanbul, 1982, s. 78 - 87.
- SINOIR, G., «L'orientation Professionnelle» P.U.F. Paris, 1968.
- TEZCAN, M., «Boş Zamanlar Sosyolojisi» Doğan Matbaası, Ankara, 1977.
- UYSAL, Ş., «Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri» Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1970.